

RAPORT PRELIMINAR

PRIVIND SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DIN

STAȚIUNEA DE EPOCĂ ROMANĂ DE LA SOBARI DIN ANUL 1994

Colectivul de cercetare de la Sobari și-a concentrat atenția asupra unei construcții din piatră și a semnificației acesteia în contextul obiectivului arheologic din punctul Cetățuie.

În anul 1994, colaboratorii catedrei de Arheologie și Istorie antică și ai laboratorului de Tracologie ale Universității de Stat din Moldova¹ și-au concentrat eforturile pentru studierea edificiului din piatră de la obiectivul arheologic de pe locul numit "*Cetățuie*" de lângă comuna Sobari, satul Crimenciug, raionul Soroca (fig. 1), care a fost parțial săpat în anii precedenți². Scopul lucrărilor din anul 1994 a fost de a evidenția ansamblul construcției din piatră și de a stabili caracterul și intensitatea stratului cultural din preajma ei. Pentru aceasta au fost continuate săpăturile din partea de sud a anexei "a" din anul 1993, de la care au rămas nesăpate carourile a1-a3. Noua casetă prezintă o tranșee lungă de 20 m și lată de 2 m, orientată cu latura mare vest-est. Casetă a fost împărțită în 10 carouri cu dimensiunile 2 x 2 m. Numerotația pătratelor s-a făcut de la vest spre est, de la a11 până la a20 (fig. 2). Metoda de lucru a rămas aceeași. Solul s-a săpat pe straturi cu grosimea de 20 cm. Construcțiile din piatră sau din alt material s-au evidențiat cu ajutorul șpaclului, cuțitului și pensulei.

Toate măsurările au fost luate de la suprafața actuală de călcare. Pentru elementele mai importante ale construcției ca: zidul (în secvențele unde s-a păștrat) sau bazele de coloană s-au făcut măsurări cu ajutorul nivelarului tripod, punctul "0" (zero) fiind fixat pe martorul orientat vest-est, la intersecția carourilor 46 și 53. Unitatea de măsură a fost centimetrul, în cazuri excepționale a fost acceptat metrul.

În timpul lucrărilor au fost scoși martorii, care s-au păstrat pe parcursul studierii edificiului din piatră. Materialul de construcție, obiectele de inventar special și ceramica din martori se adaugă la materialul respectiv recuperat în urma demontării ruinelor construcției din piatră.

STRATUL I

Stratul I, scos din carourile a11-a20, prezintă cernoziom de culoare neagră, amestecat cu rădăcini de plante și iarbă. Dat fiind faptul că suprafața unde e obiectivul arheologic nu a fost lucrată agricol timp îndelungat, solul e destul de dens și se sapă relativ ușor.

În decursul săpării stratului I din anexa a11-a20 au fost depistate următoarele obiecte de inventar special:

109. Cui de fier, a fost descoperit în caroul a11 la adâncimea de 20 cm, la 20 cm distanță de la latura de est, pe latura de sud a pătratului. Cuiul e confecționat dintr-o bară de fier cu lungimea de 15 cm. Gămălia lui are formă pătrată, cu dimensiunile de 2 x 2 cm. Cuiul are formă rectangulară cu patru muchii în secțiune. Vârful este frânt (fig. 4/1).

110. Mărgea din sticlă, a fost găsită în caroul a11 la adâncimea 20 cm, la depărtare de 90 cm de latura de vest și 70 cm de latura de sud. Mărgica a fost confecționată din pastă de sticlă străvezie. Forma e bitronconică. Diametrul - 1 cm, înălțimea - 0,5 cm, diametrul orificiului - 0,05 cm (fig. 6/2).

111. Monedă de argint, a fost descoperită în pătratul a11, la adâncimea de 20 cm și 20 cm distanță de latura de vest, respectiv 60 cm de cea de nord a caroului. Moneda a fost bătută din argint, având pe avers un cap uman înconjurat în dreapta de inscripția de la care se descifrează doar numele "IVSTYN..." Pe revers apare un pătrat tăiat pe diagonale, înconjurat de o inscripție deteriorată, pe alocuri ștearsă devenind indescifrabilă. Exemplarul constituie o emisiune monetară romană în onoarea Faustinei Augusta Junior, probabil soția lui Marcus Aurelius, care a decedat în anul 175 p. Chr.

112. Cui de fier, a fost descoperit în caroul 39, în momentul demontării martorului, la adâncimea de 30 cm, la 80 cm distanță de latura de nord și 50 cm de cea de vest. Cuiul a fost confecționat dintr-o bară de fier

cu lungimea de 20 cm. Gămălia cuiului e ovală cu diametrele 1,5 x 2 cm. În secțiune are formă rectangulară. Cuiul este puternic corodat (fig. 4/2).

113. Cui de fier, depistat în caroul 67, la adâncimea de 25 cm în timpul demontării matorului. Cuiul se afla la depărtare de 60 cm de la latura de nord și 40 cm de la latura de vest a caroului. El a fost realizat, de asemenea dintr-o bară de fier lungă de 5,4 cm, care avea în secțiune forma pătrată. Gămălia avea formă ovală cu diametrele 1,6 x 1,8 cm. Conservarea sa este satisfăcătoare (fig. 4/3).

114. Fragment de sticlă, a fost descoperit în caroul 16 la adâncimea de 15 cm, la depărtarea de 90 cm de la latura de est și 30 cm de la latura de nord a caroului. Fragmentul e acoperit cu patină și prezintă o bucată de sticlă de pe geam.

115. Fragment de sticlă, a fost depistat în caroul 67, la adâncimea de 30 cm, în timpul demontării matorului, în care s-au păstrat rămășițe ale construcției de piatră.

116. Două fragmente de sticlă plană acoperită cu patină au fost găsite în caroul 17, la adâncimea de 10 cm, la distanța 50 cm de la latura de vest și 10 cm de cea de sud a caroului.

În stratul I, în casetă a fost descoperit un șir de materiale de construcție, rămășițe de la ruinele edificiului de piatră, între care predomină piatră și cărămida.

Cărămida a fost descoperită într-un număr de 158 bucăți, dintre care două întregi. Cărămida a fost confecționată dintr-o pastă de lut cu impurități de nisip granular, folosindu-se și alte ingrediente. Arderea completă și uniformă, culoarea roșie sau roză închisă, foarte dură. Forma e paralelipipedică, cu lungimea 26/27 cm, lățimea de 13/13,5 cm, grosimea 4/4,5 cm³.

Mai consistent, fragmentele de cărămidă erau amplasate în carourile a1, a3, a8, a11, a12; într-un număr mai mic au fost descoperite în pătratul a8 și a15, lipsind complet în a18.

Țigla a fost recuperată într-un număr de 163 fragmente. Ea a fost confecționată din pastă de lut, nisip și calcar. Arderea e completă și uniformă, culoarea roșie închis, având duritatea cărămizii. Mai consistent, fragmentele de țiglă au fost amplasate în pătratele a1, a3, a11, a13. Într-o cantitate mai redusă au fost sesizate în pătratele a8 și a15, lipsind complet în carourile a16 și a18.

Calipterele au fost găsite în număr de 74 fragmente; acestea au fost confecționate din pastă bine prelucrată de lut și nisip. Arderea completă și uniformă, culoarea roșie sau maro, duritatea cărămizii. Mai frecvent, fragmentele de caliptere au fost răspândite în carourile a1-a3, a11-a13, lipsind cu desăvârșire în pătratele a14, a16, a18.

Piatră. În total în stratul I au fost recuperate 291 bucăți de piatră de calcar rupt. Dimensiunile bucăților variau de la 25 x 15 / 17 x 10; 20 x 10 x 5 la 15 x 10 x 5 cm (vezi tabelul I). Bucăți de piatră au fost găsite aproape în toate carourile, mai consistente în pătratele a1-a3; a11-a13, aproximativ în aceleași locuri, unde au fost concentrate și celelalte materiale de construcție.

STRATUL II

Stratul II a fost scos din toate carourile anexei A2, cât și din pătratele a1-a3 și a8-a20 ale anexei A1, nesăpate în anul 1993. Solul prezintă cernoziom granular de culoare gri-neagră, și consistență slabă.

În procesul săpăturilor au fost depistate o serie de obiecte de inventar speciale:

117. Fragment de sticlă, a fost găsit în caroul a11, la adâncimea de 40 cm, 60 cm de la latura de est și 20 cm de la latura de sud a pătratului. Fragmentul e acoperit cu un strat de patină și este probabil o bucată de sticlă de la geam.

118. Cinci fragmente de sticlă descoperite în caroul a12, la adâncimea de 35 cm, 35 cm distanță de la latura de vest și 70 de la latura de sud a pătratului. Fragmentul cel mai mare, din cele cinci, având lungimea 7,8 cm, cu o latură rotunjită prezenta marginea sticlei care intra în rama geamului.

119. Cui de fier. A fost evidențiat în caroul a2, la adâncimea de 40 cm, 30 cm depărtare de la latura de vest și 70 cm de la latura de sud a pătratului. Cuiul a fost confecționat dintr-o bară de fier de formă pătrată. Lungimea lui e de 18 cm, gămălia are o formă rectangulară cu dimensiunile 2,2 x 1,8 cm. Suprafața cuiului este puternic oxidată (fig. 4/4).

120. Trei fragmente de sticlă, au fost recuperate în caroul a2. Ele au fost depistate la adâncimea de 30 cm, la distanța 85 cm de la latura de vest și la 10 cm de la latura de sud a pătratului. Fragmentele erau acoperite cu un strat subțire de patină.

Cărămidă. În strat au fost recuperate 771 fragmente de cărămidă, dintre care 23 întregibile. După tehnica de confecționare și ardere, cărămida este similară celei din stratul I. Deși, după formă, predomină aceleași tipuri de cărămidă, se întâlnesc unele exemplare, a căror grosime este cu 1 cm mai mică. Dacă majoritatea covârșitoare are o grosime ce variază de la 4 până la 5,5 cm, exemplarele în cauză au numai 3 cm grosime.

Țigla. În stratul II au fost descoperite 244 fragmente, dintre care unul întregibil. Țigla este similară celei din stratul I. Exemplarul întregibil are lungimea de 53 cm, lățimea de 31 cm și grosimea de 3 cm.

Caliptere. Au fost recuperate 254 fragmente. Calipterele au fost confecționate dintr-o pastă de lut amestecată cu nisip. După tehnica de ardere, formă, culoare și duritate sunt similare celor din stratul I.

Piatră. A fost descoperită în stratul II în număr de 1672 bucăți, dintre care, de dimensiuni mari: 30 x 25 x 7 cm - 75; de dimensiuni medii: 20 x 10 x 5 cm - 249; de dimensiuni mici: 10 x 5 x 3 cm - 1248 (vezi tabelul 2).

Ceramica. În tot stratul au fost descoperite doar 3 fragmente de ceramică: unul în caroul a1, celelalte două în caroul a2. Toate trei sunt de la vase diferite, dar confecționate după aceeași tehnologie: dintr-o pastă bine prelucrată cu impurități de nisip. Arderea completă și uniformă. Culoarea gri, grosimea pereților variază de la 0,5 la 1 cm. Vasele au fost confecționate la roata olarului. După toate particularitățile, vasele sunt similare sortimentului ceramic Sântana de Mureș-Cerneahov.

STRATUL III

Stratul prezintă cernoziom granular de consistență medie. Se sapă relativ ușor. Numai în carourile a11-a13 solul e alcătuit din cernoziom amestecat cu pietriș.

În procesul studierii stratului III au fost depistate următoarele obiecte:

121. Cui de fier. A fost descoperit în caroul a14, la adâncimea de 45 cm, la 40 cm distanță de latura de est și 60 cm de latura de sud a pătratului. Cuiul a fost prelucrat dintr-o bară de fier cu lungimea de 10,5 cm. Gămălia e rotundă, cu proeminență semiconică de 0,3 cm. Diametrul: 1,3 x 1,1 cm. Vârful puțin încovoiat. În secțiune, cuiul are formă rotundă. În întregime, acesta este foarte oxidat (fig. 4/5).

122. Fragment de sticlă, evidențiat în caroul a16, la adâncimea de 60 cm, la depărtarea de 80 cm de latura de sud și 30 cm de latura de vest a pătratului. Fragmentul era parțial acoperit cu patină. Ca și celelalte fragmente e de la geam.

123. Fragment de sticlă descoperit în caroul a12, la adâncimea de 35 cm, la o depărtare de 55 cm de latura de sud și 30 cm de latura de est a pătratului.

124. Fragment de sticlă, descoperit la adâncimea de 55 cm, în caroul a12, la depărtarea de 100 cm de latura de vest și 80 cm de latura de sud a pătratului.

125. Fragment de sticlă, recuperat în caroul a11, la adâncimea de 55 cm, 85 cm distanță față de latura de sud și 40 cm față de cea de est. Fragmentul era acoperit cu un strat de patină.

126. Opt fragmente de sticlă descoperite în caroul a12, la adâncimea de 55 cm, la 50 cm distanță de latura de nord și 60 cm de latura de vest a pătratului. Toate fragmentele erau de la sticlă de geam.

127. Picior de amforă, evidențiat în caroul a8 la adâncimea de 60 cm, la 20 cm depărtare de latura de nord și 30 cm de latura de vest a pătratului. Amfora a fost confecționată din pastă de lut cu impurități de nisip. Arderea completă și uniformă. Culoarea roșie-cărămizie. Piciorul e scurt de 3 cm, având forma unui cilindru, diametrul său în partea de jos fiind de 2,5 cm.

128. Cui de fier. A fost găsit în caroul a3 la adâncimea de 50 cm, la 80 cm distanță de latura de sud, pe latura de vest a pătratului. Cuiul a fost pregătit dintr-o bară de fier în patru muchii cu lungimea de 6,5 cm. Gămălia cuiului are o formă rotundă-ovală cu diametrele 1,5 x 1,7 cm. În secțiune, cuiul are forma pătrată; peste tot s-au păstrat urme însemnate de oxidare (fig. 4/6).

129. Trei fragmente de sticlă au fost recuperate în caroul a12, la adâncimea de 55 cm, 40 cm depărtare de latura de nord și 30 cm de latura de vest a caroului. Toate fragmentele sunt de la sticlă de geam.

130. Fragment de sticlă descoperit în caroul a12, la adâncimea de 60 cm, 80 cm distanță de latura de nord și 40 cm de latura de vest a pătratului. Fragmentul era pe alocuri acoperit cu patină.

131. Cui de fier. A fost descoperit în caroul a21, la adâncimea de 55 cm pe latura de nord a pătratului și la 100 cm depărtare de latura lui de est. Cuiul a fost prelucrat dintr-o bară de fier în patru muchii. Gămălia

are forma ovală, cu diametrele 1,4 x 1,2 cm. Lungimea cuiului - 7,8 cm. În secțiune are forma pătrată (fig. 4/7). Are urme de oxidare.

Ca și în straturile precedente în stratul III a fost depistat un număr considerabil de materiale de construcție de diferite categorii.

Cărămida este prezentă prin 357 fragmente și 4 exemplare întregi (vezi tabelul 3), care - după tehnologia de confecționare, ardere, culoare, forme și dimensiuni - sunt similare celor din straturile precedente.

Țigla a fost depistată într-un număr de 865 fragmente. Toate sunt din aceeași categorie ca și cele din stratul precedent (tabelul 3).

Caliptere. În stratul III au fost descoperite 267 fragmente de caliptere. După modul de confecționare, ardere, culoare, duritate și forme ele sunt identice calipterelor din straturile precedente.

Piatra. În stratul III au fost depistate 406 bucăți de piatră de calcar. Din care: de dimensiuni mari 30x25x17 - 12 bucăți; medii 20x10x15 cm - 57 bucăți; mici: 10x5x3 cm - 337 bucăți (tabelul 3). Ca și cărămida, țigla sau calipterele, bucățile de piatră erau aranjate mai frecvent în carourile: a8, a11-a18 (vezi tabelul 3).

Ceramica. În stratul III au fost descoperite două fragmente de buze de amforă și patru fragmente de ceramică de tipul Sântana de Mureș-Cerneahov.

Fragmentele de amforă de la buză sunt confecționate dintr-o pastă bine frământată, cu impurități de nisip. Arderea completă, uniformă, culoarea roșie-cărămizie. Ceramica autohtonă prezintă două fragmente de pereți de vas, unul păstrând și un fragment de toartă. Ambele sunt confecționate la roata olarului dintr-o pastă fină, la care e folosit în calitate de ingredient șamota pisată. Arderea completă și uniformă, culoarea gri netedă. După toate particularitățile se încadrează fără rezerve în sortimentul ceramic Sântana de Mureș-Cerneahov.

În caroul a8 a fost depistat un fragment de perete de vas confecționat cu mâna, dintr-o pastă prost prelucrată cu impurități de nisip granular și șamotă. Arderea incompletă. Culoarea în exterior roză-cărămizie, în interior - cenușie.

În procesul de săpare a casetei a1-a22, la adâncime diferită, au fost evidențiate bazele de coloane, care erau aranjate paralele cu peretele de sud al edificiului de piatră (fig. 2; 3; 5).

BAZELE DE COLOANE⁴

Baza de coloană N9. La intersecția carourilor a17 și a18, pe latura de sud a lor, la adâncimea de 35 cm de la suprafața actuală de călcare au fost sesizate rămășițe de mortar. Curățirea aglomerației din bulgări de mortar a scos în evidență "cuibul" de mortar, care fixase la vremea sa baza de coloană. Baza lipsea, fiind scoasă poate în aceeași vreme cu pereții de nord și de est ai edificiului⁵ (fig. 2; 3). "Cuibul" prezintă o gardină de mortar, care înconjură baza de coloană (fig. 5). Mortarul a fost pregătit din nisip amestecat cu var și alte ingrediente greu de identificat. Forma "cuibului" este ovală cu diametrele 105x100 cm, orientat cu diametrul maxim pe direcția NV-SE. "Cuibul" se găsește la 12 cm distanță de intersecția carourilor a17 și a18. În caroul a18 ocupă o suprafață cu lungimea de 50 cm, în caroul a17 de 55 cm. Gardina "cuibului" avea grosimea neuniformă. În partea de nord grosimea mortarului ajungea la 25 cm, în partea de vest la 12 cm. În timpul curățirii "cuibului", din interiorul lui au fost scoase 4 fragmente de țiglă și 4 fragmente de ceramică, care au căzut în momentul când a fost scoasă baza de coloană. După modul de confecționare trei fragmente se încadrează în categoria de ceramică cenușie, lustruită, făcută la roata olarului, a culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. Un interes deosebit prezintă un fragment de ceramică rudimentară, confecționat cu mâna dintr-o pastă de lut grosieră, prost prelucrată cu impurități de șamotă. Peretele are o grosime de 0,7 cm, ornamentat cu brâu al;veolat, decor tradițional cunoscut din perioada geto-dacică.

Baza de coloană N10 a fost evidențiată în caroul a16, la adâncimea de 28 cm de la nivelul actual de călcare, la 75 cm de latura de sud și 35 cm de latura de est a pătratului. Baza are în plan o formă aproape rotundă, cu diametrul de 72x74 cm (fig. 2; 3; 5).

Spre deosebire de celelalte baze de coloane descoperite la acest edificiu, baza N10 a fost cioplită dintr-o specie de piatră de calcar foarte dură. Probabil că din această cauză în partea de sus a bazei, unde de regulă la exemplarele studiate până acum se găsea un cilindru în relief pentru fixarea fusului coloanei de lemn, a fost tăiat un cerc în care se punea fusul coloanei pentru fixare. Cercul avea o formă ovală cu diametrele de 58x69 cm. Baza coloanei se găsea într-un "cuib" de mortar care s-a păstrat intact doar în partea de nord-vest, nord și

est, lipsind la sud și sud-vest (fig. 5). Grosimea mortarului pus în jurul bazei, pentru fixarea ei, variază de la 5-7 cm la 20 cm. Mortarul a fost pregătit din aceleași componente ca și mortarul din jurul celorlalte baze de coloană. Baza coloanei a fost fixată pe suprafața solului antic de calcare.

Baza de coloană N11 a fost descoperită la intersecția caroului a5 și a15, la adâncimea de 32 cm de la suprafața actuală de calcare. Evidențierea completă a bazei a demonstrat că centrul ei se găsește la 100 cm de latura de est a caroului, intrând la 5-8 cm în partea de sud a caroului a5.

Baza prezenta un cilindru din piatră, care are în plan forma aproape rotundă cu diametrul de 47-48 cm. Cilindrul se înalță deasupra bazei cu 5-6 cm. De la talpa bazei există doar o parte, cu dimensiunile de 19x30 cm (fig. 5). Prin urmare, talpa bazei, de la care s-a păstrat numai un fragment lipsea, chiar din perioada inițială de construcție, fiind astfel fixată pe pământul steril, care a apărut după nivelarea terenului. Talpa bazei a fost cioplită în două trepte: cea superioară, lată de 5 cm și înaltă de 6 cm, cea inferioară, având lățimea de 12 cm și înălțimea de 10 cm. Înălțimea totală a bazei - 20 cm (fig. 5). Baza de coloană a fost fixată cu mortar pe un strat de cernoziom, care prezenta suprafața antică de călcare. Actualmente, mortarul s-a păstrat doar pe o secvență a părții de vest a bazei. Grosimea mortarului din jurul bazei variază între 5-10 cm (fig. 5).

Baza de coloană N12^a a fost evidențiată în caroul a4, la adâncimea de 115 cm față de punctul "0". Mortarul, care fixa baza coloanei intra cu 8 cm în secțiunea nordică a caroului a14 și cu 5 cm în partea de est a pătratului a13. Baza a fost cioplită dintr-o bucată de piatră de calcar. Talpa bazei are formă aproape triunghiulară cu laturile de 64x58x60 cm (fig. 5). În centrul talpei bazei se afla cilindrul pentru fixarea fusului de lemn al coloanei, care avea o formă rotundă în plan, cu diametrul 35 cm. Cilindrul se ridica deasupra tălpii bazei în partea de vest cu 10 cm, în cea de est cu 5-7 cm. Înălțimea bazei de coloană - 20 cm. Baza a fost aranjată pe suprafața antică de călcare, care prezenta un strat de cernoziom, ea fiind fixată de jur-împrejur cu mortar. Grosimea mortarului variază actualmente de la 10 la 20 cm (fig. 5).

Baza de coloană N13 a fost atestată la intersecția carourilor a2 și a3, la depărtarea de 50 cm de laturile lor de sud și la 140 cm față de latura de est a pătratului a3, la adâncimea de 30 cm față de suprafața actuală de călcare. Baza coloanei a fost cioplită dintr-o bucată de piatră de calcar. Talpa bazei are o formă geometrică nedeterminată care - cu unele rezerve poate fi comparată cu un oval cu diametrele: 105 x 75 cm. Grosimea tălpii variază de la 8 la 10 cm, împreună cu cilindrul atingând 15 cm (fig. 5). Aproximativ în centrul bazei a fost cioplit un cilindru, care avea o formă rotundă în plan, cu diametrul de 52 cm și se înalță deasupra tălpii bazei la 5-10 cm. Pe suprafața tălpii bazei în partea de est și vest a ei au fost cioplite câte trei cilindre de dimensiuni mult mai mici. Dacă în partea de est cilindrele sunt aranjate pe marginea ei, apoi în partea de vest - opusă - ele sunt grupate, cel din extrema de vest fiind puțin știrbit. Numerotația cilindrelor s-a făcut de la nord-est la sud-vest, după acele ceasornicului.

Cilindrul 1 are formă rotundă în plan, cu diametrul de aproximativ 12 cm și înălțimea - 3 cm. El se găsește la 9 cm spre nord-est de cilindrul mare al bazei.

Cilindrul 2 s-a păstrat mai puțin. El are formă ovală în plan, cu diametrele 7 x 8 cm și înălțimea - 1 cm, găsindu-se la 16 cm spre est față de cilindrul mare al bazei.

Cilindrul 3 are formă ovală neregulată cu diametrele de 11 x 12 cm și înălțimea de 4 cm față de talpă. El se găsește la 17 cm spre sud-est față de cilindrul mare al bazei.

Cilindrul 4 are formă ovală în plan, cu diametrul de 13 x 11 cm și înălțimea 3 cm. Se află la 4 cm spre vest față de cilindrul bazei.

Cilindrul 5 a fost cioplit la depărtarea de 5 cm față de cilindrul central al bazei, are formă ovală în plan cu diametrele 12 x 13 cm, înălțându-se deasupra tălpii la 3 cm.

Cilindrul 6 are formă rotundă, cu diametrul de 12 cm și înălțimea de 3 cm. El a fost cioplit la o depărtare de 9 cm spre vest față de cilindrul central al bazei.

Probabil că aceste axe majore ale bazei prezentau unele semne simbolice din reprezentările religioase sau magice ale populației. Baza coloanei a fost pusă pe suprafața nivelată a terenului care în acest loc este cernoziom. De la mortarul folosit la fixarea bazei s-au păstrat unele bucăți numai în partea de nord și est. Grosimea lui nu depășea 10-25 cm și înălțimea de 5 cm.

Astfel, în urma investigațiilor din afara edificiului, au fost scoase și studiate 13 baze de coloane. Dacă adăugăm și o altă bază descoperită întâmplător încă înainte de evidențierea edificiului în regiunea colțului de sud-vest al lui, atunci se poate conchide fără echivoc, că edificiul de piatră avea 14 coloane.

După evidențierea deplină a bazelor s-a procedat la scoaterea ultimului martor est-vest.

MARTORUL EST-VEST

După cum s-a menționat⁷ pentru studierea stratigrafiei construcției din piatră au fost lăsați doi martori, care o întretaie sub un unghi de 90°. Descrierea straturilor culturale a fost redată în raportul preliminar al rezultatelor săpăturilor din anul 1993⁸. În actuala campanie de săpături se încearcă punerea lor sintetică în evidență.

Stratul I prezintă cernoziom amestecat cu rădăcini de iarbă, pietricele, bucăți de țiglă, mortar. Din cauză că solul n-a fost lucrat ani îndelungați, este foarte consistent, păstrând suficient vestigiile arheologice. În strat au fost descoperite două cuie de fier și un fragment de sticlă de geam, descrise mai sus. După scoaterea primului strat, la adâncimea de 15-25 cm au apărut ruinele construcției de piatră. În decursul demontării construcției, în caroul 46, la adâncimea de 35 cm de la punctul "0" au fost descoperite 3 bucăți de cărbune de lemn, rămășițe de la un laț de lemn, prăbușit probabil de la acoperiș. Din martor au fost recuperate următoarele categorii de materiale (tabelul 4):

Cărămida a fost confecționată din lut, cu impurități de nisip granular. Arderea completă și uniformă. Culoarea variază de la roșie la galbenă. Duritatea foarte mare predomină la cele contemporane. În total, au fost recuperate 632 fragmente de cărămidă, dintre care 14 întregi. Sunt cunoscute două tipuri de cărămizi: pătrate în plan și dreptunghiulare. Cărămida pătrată are grosimea 4-4,5 cm, lungimea și lățimea 25/26 cm. Cea rectangulară are lungimea 25/26 cm, lățimea 11,5-12,5, grosimea - 3-4,5 cm. Exemplare similare întregi și fragmente au fost depistate într-o cantitate considerabilă în timpul demontării ruinelor edificiului în anul 1993⁹.

Țigla a fost găsită în martor în număr de 866 fragmente, dintre care unul întregibil. Lungimea exemplarului este de 55 cm, grosimea de 2,5 cm. Țigla a fost confecționată dintr-o pastă de lut bine prelucrată, cu impurități de mică și nisip. Arderea completă și uniformă, culoarea roză-închis, având duritatea cărămizii. Pe capătul unui fragment a fost atestată imprimarea unui semicerc, decor frecvent și la exemplarele descoperite în anii precedenți. Marginile țiglelor sunt puțin ridicate, formând o gardină, necesară pentru înlesnirea unirii cu exemplarul ulterior sau cu calipterele.

Calipterele. Din ruinele martorului au fost recuperate 491 fragmente de diferite dimensiuni de caliptere. Calipterele au fost confecționate dintr-o pastă de lut bine prelucrată, ca ingredient fiind folosit nisipul fin și granular. Arderea e completă și uniformă, culoarea roșie-închisă, având duritatea cărămizii. Studierea unor fragmente a dat posibilitatea de a stabili diametrul arcului calipterelor la un capăt (așa-zisul inferior) care era de 12 cm, la cel opus fiind mai mare (13 cm și chiar mai mult). Diametrul interior era de 8 și respectiv 9 cm.

Piatra a fost găsită într-o cantitate mai mare. Un număr de 1990 bucăți reprezintă calcar rupt. Dimensiunile bucăților de piatră variază de la 30 x 25 x 7 cm până la 20 x 10 x 5 cm sau 10 x 5 x 3 cm.

Ceramica. În momentul demontării martorului, ceramica a fost descoperită numai în fragmente și acelea nu destul de numeroase. Au fost depistate două fragmente de funduri și un fragment de la peretele unei amfore. Ambele fragmente de la funduri de vase au fost confecționate dintr-o pastă prost prelucrată, cu impurități de șamotă granulară, din care cauză suprafața lor e zgrunțuroasă. Arderea suficientă, culoarea gri închisă. Unul dintre fragmente are fundul inelar, care pe alocuri e slab evidențiat. Astfel de ceramică este caracteristică categoriei de vase din cultura Sântana de Mureș-Cerneahov. Fragmente din diverse forme de vase ceramice specifice acestei culturi au fost sesizate și prin săpăturile efectuate anterior în obiectiv arheologic.

Fragmentul de amforă provine din corpul acesteia și e acoperit cu o fâșie de striuri. Astfel de fragmente au fost ridicate din ruinele edificiului în momentul demontării lui. În caroul 60 a fost descoperit un fragment din partea de jos a corpului unei amfore. În caroul 38 a fost evidențiată o aglomerație din 80 fragmente de la un singur vas. Vasul a fost lucrat la roata olarului, dintr-o pastă fină, bine frământată, cu impurități de nisip și mică. Arderea uniformă, culoarea cărămizie. S-a păstrat o parte a gâtului scurt, cu buza în formă de inel lipită de gura vasului. Diametrul gâtului - 3,5 cm, grosimea buzei - 0,5 cm. Reieșind din asamblarea fragmentelor, trunchiul vasului era acoperit cu striuri rare.

Lângă grămada de ceramică, într-o parte, doar la 20 cm de ea, au fost descoperite două cioburi: unul confecționat la roata olarului, altul cu mâna. Cel confecționat la roata olarului a fost realizat dintr-o pastă fină, având ca ingredient șamotă. Arderea uniformă, culoarea cenușie-închisă. Fragmentul confecționat cu mâna este dintr-o pastă grosieră cu impurități de șamotă granulară. Arderea incompletă, emplectonul peretelui vasului fiind din două straturi: exterior - de culoare cărămizie-închisă, interior - de culoare gri-închisă. Grosimea pereților - 1,2 cm.

CASETA "B"

Pentru a verifica caracterul și conținutul straturilor culturale ale locului din incinta "cetății" unde au fost studiate construcțiile de piatră, perpendicular pe latura de sud a caroului a16 a suprafeței II, spre sud, a fost trasată o casetă. Aceasta a fost împărțită în carouri cu dimensiunile 2 x 2 m și a primit numirea de caseta "B".

Caseta a fost alcătuită din 35 pătrate, numerotate de la nord la sud B1-B35 (fig. 6). Scoaterea solului s-a făcut după aceeași metodă: paralel suprafeței pământului, pe straturi cu grosimea de 20 cm, folosind aceleași unelte de lucru. Măsurătorile s-au făcut de la suprafața actuală de călcare, stratigrafia fiind precizată cu ajutorul nivelei.

Stratul I - prezintă humus amestecat cu rădăcini de plante. Grosimea acestui strat - 15-20 cm. Dat fiind faptul că solul din incinta cetății n-a fost lucrat, el este granulat foarte consistent, săpându-se greu. În tot stratul, afară de caroul b1, care se găsește în vecinătate cu caroul a 16, n-a fost descoperit nimic. În caroul b1 au fost scoase la iveală 6 fragmente de cărămidă, 4 de țiglă, 7 de caliptere și 21 bucăți de pietre de dimensiuni mici.

Stratul II prezintă cernoziom granular, care trece în partea de jos într-un sol gri foarte consistent, lipsit de impurități. Grosimea stratului lutos ajunge pe alocuri la 25 cm. În caroul b1 au fost descoperite 2 fragmente de țiglă și 4 bucăți de pietre mici. În carou, la adâncimea de 45 cm, a fost descoperit un fund de vas, confecționat dintr-o pastă de lut bine prelucrată cu impurități de nisip. Arderea completă și uniformă, lucrat la roata olarului, culoarea gri-lustruită caracteristică pentru ceramica Sântana de Mureș-Cerneahov.

Stratul III prezintă cernoziom amestecat cu lut de o consistență maximă. În caroul b1 au fost descoperite 14 bucăți de piatră de dimensiuni mici. În toată caseta n-au fost găsite nici un fel de artefacte.

Stratul IV prezintă lut consistent amestecat cu cernoziom, trecând în partea de jos într-un strat steril veritabil. În caroul b6, la adâncimea de 80 cm, pe latura de est, la 100 cm de latura de sud, a fost descoperit un ac de bronz (fig. 6/2). Lungimea acului - 6,8 cm. Acul a fost confecționat dintr-o sârmă de bronz care are formă rectangulară în secțiune, cu dimensiunile 0,1x0,2 cm.

Curățirea fundului anexei "B" a demonstrat apariția stratului steril în toate carourile.

Secțiunea pereților de est și sud (fig. 6) demonstrează existența în toate carourile a trei straturi de sol: humus gros de 5-25 cm, cernoziom (a cărui grosime în diverse carouri era diferită, variind între 5-20 cm) și ultimul strat - cernoziom amestecat cu lut (grosimea acestuia fiind, de asemenea, diferită).

Studierea straturilor de pământ din anexa "B" a demonstrat cu certitudine lipsa stratului cultural, deși în imediata apropiere, încă în anul 1962, subsemnatul a studiat ruinele a două locuințe din cultura Sântana de Mureș-Cerneahov.

Prin urmare lipsa stratului cultural demonstrează că incinta cetății rămăsese intactă, ceea ce înseamnă că ea exista în această vreme concomitent cu stațiunea rurală.

Ion NICULIȚĂ,
Valeriu BĂNARU (Chișinău)

NOTE

1. Echipa de lucru pe șantier au format-o: Ion Niculiță-responsabil; Valeriu Bănanu, Aurel Zanoci, Al Perjaru-colaboratori; Marina Munteanu, A. Avdeev, S. Matei-studenți din anii III-V-custozii, cât și studenți din anul I, Facultatea de istorie. Fondurile pentru săpături au fost alocate parțial de Institutul Român de Tracologie.

2. Ion Niculiță, Al Popa. *Raport preliminar despre rezultatele săpăturilor arheologice la stațiunea de epocă romană Sobari din anul 1993*, Chișinău, 1994, p. 1-26, fig. 3; 5.

3. Descrierea detaliată cu desene și foto vezi Ion Niculiță, Al. Popa, *Raport preliminar...*, fig. 13;14.

4. Numerotarea bazelor de coloane este o prelungire a celei din anul trecut.

5. Ion Niculiță, al. Popa, op. cit. p. 26.

6. Descrisă în raportul despre rezultatele săpăturilor din anul 1993 sub "piesa IX", vezi Ion Niculiță, Al. Popa, op. cit. p. 23-24.

7. Ion Niculiță, *Raport preliminar al rezultatelor investigațiilor arheologice de la stațiunea Sobari din anul 1991*, Chișinău, 1992, p. 1-21, fig. 3.

8. Ion Niculiță, Al. Popa, *Raport preliminar...*, p. 24-26.

9. Descrierea desenelor și foto a cărămizilor, materialului tegular și pietrelor a fost prezentată detaliat în: Ion Niculiță, *Raport preliminar...*, fig. 8;9; Ion Niculiță, Al. Popa, *Raport preliminar...*, fig. 13; 14.

**BERICHT
BEZÜGLICH DEN ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNGEN
IN DER RÖMISCHZEITLICHEN SIEDLUNG BEI SOBARI
IM JAHRE 1994
(Zusammenfassung)**

Im Jahr 1994 wurde dem Steinhaus und seiner Bedeutung im Rahmen der römischzeitlichen Siedlung im Punkt *Cetățuie* die Aufmerksamkeit gewidmet. Es wurden Gegenstände aus Eisen, Bronze und Glas und Keramik gefunden.

ERKLÄRUNG DER ABBILDUNGEN

Abb. 1 Plan des Ortes Cetățuia, der Grabungsstätte aus der römischzeitlichen Periode und der Fläche II.

Abb. 2 Steinhaus: 1 Mörtel; 2 Stein; 3 Tiefe der Funde.

Abb. 3 Steinhaus, besondere Inventargegenstände und Baustoffe.

Abb. 4 Eisennägel.

Abb. 5 Säulenfundamente IX-XIII.

Abb. 6: 1 Glasperle; 2 Bronzenadel.

Abb. 7 Profil des Schnittes B.

TABELUL Nr. 1

Materialele de construcție recuperate din stratul I

Nr. crt	Denumirea materialului		Cantitatea materialelor pe carouri																
			a1	a2	a3	a8	a11	a12	a13	a14	a15	a16	a17	a18	a19	a20	a21	a22	TOTAL
1	cărămidă	Fragmente	22	16	16	26	22	36	16	4					1	2			161
		Întregi												2					2
2	țiglă	Fragmente	28	25	36	5	19	17	18	8	5			2	1	2			166
		Întregi																	
3	caliptere	Fragmente	21	5	9	5	9	11	11		3								74
		Întregi																	
4	piatră	mari 30x25x17 cm		3	2		3	2					1		1				12
		medii 20x10x15 cm	11	9	2		10	6			2					1			41
		mici 10x5x3 cm	53	30	26	62	17	36	29	20			20	6	9	6			314
	Total material de construcție		135	88	91	98	80	108	74	32	10		21	10	12	11			770

Materialele de construcție recuperate din stratul II

Nr. crt	Denumirea materialului		Cantitatea materialelor pe carouri																
			a1	a2	a3	a8	a11	a12	a13	a14	a15	a16	a17	a18	a19	a20	a21	a22	TOTAL
1	cărămidă	Fragmente	68	69	166	77	39	64	71	130	31	11	4	2	6		1	2	741
		Întregi	3	2	14					4									23
2	țiglă	Fragmente	147	171	149	17	42	98	129	82	27	85	1	6			1	7	962
		Întregi																	
3	caliptere	Fragmente	57	53	43	26	8	22	28	40	6	7	3	5					298
		Întregi																	
4	piatră	mari 30x25x17 cm	8	13	20	4	4	2	4	1	6	6	7					2	77
		medii 20x10x15 cm	15	47	97	7	9	5	13	18	19	12	12	3					257
		mici 10x5x3 cm	119	251	169	26	119	138	152	139	46	26	53	13	6	7	1	9	1274
	Total material de construcție		417	606	658	157	221	329	397	414	135	147	80	29	12	7	3	20	3632

TABELUL Nr. 3

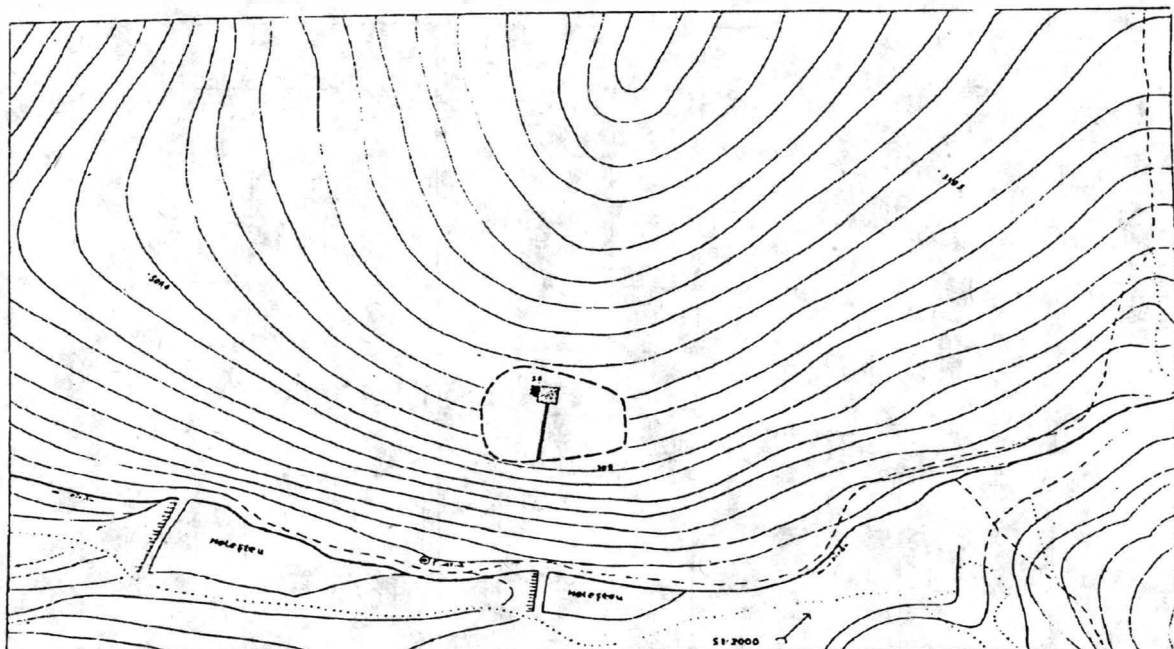
Materialele de construcție recuperate din stratul III

Nr. crt	Denumirea materialului		Cantitatea materialelor pe carouri																
			a1	a2	a3	a8	a11	a12	a13	a14	a15	a16	a17	a18	a19	a20	a21	a22	TOTAL
1	cărămidă	Fragmente				42	6	21	47	62	64	15	29	43	19		4	5	357
		Întregi							2		2								4
2	țiglă	Fragmente	7			56	36	55	73	92	132	78	162	104	23		5	42	865
		Întregi																	
3	caliptere	Fragmente	5		1	5	15	17	32	26	60	15	33	40	12		3	3	267
		Întregi																	
4	piatră	mari 30x25x17 cm						2	2		4	1	1	2					12
		medii 20x10x15 cm				2	3	6	19	3	13	6		3	2				57
		mici 10x5x3 cm				21	22	41	71	22	25	50	28	20	10		13	14	337
	Total material de construcție		12		1	126	82	142	246	205	300	165	253	212	66		25	64	1899

TABELUL Nr. 4

Materialele de construcție recuperate din martor

Nr crt	Denumirea materialului		Cantitatea materialelor pe carouri
			TOTAL
1	cărămidă	Fragmente	586
		Întregi	13
2	țiglă	Fragmente	794
		Întregi	
3	caliptere	Fragmente	454
		Întregi	
4	piatră	mari 30x25x 17 cm	94
		medii 20x10x15 cm	525
		mici 10x5x3 cm	1216
	Total material de construcție		3682

Fig. 1 Planul locului numit *Cetățuia*, a sitului de epocă romană și a suprafeței II.

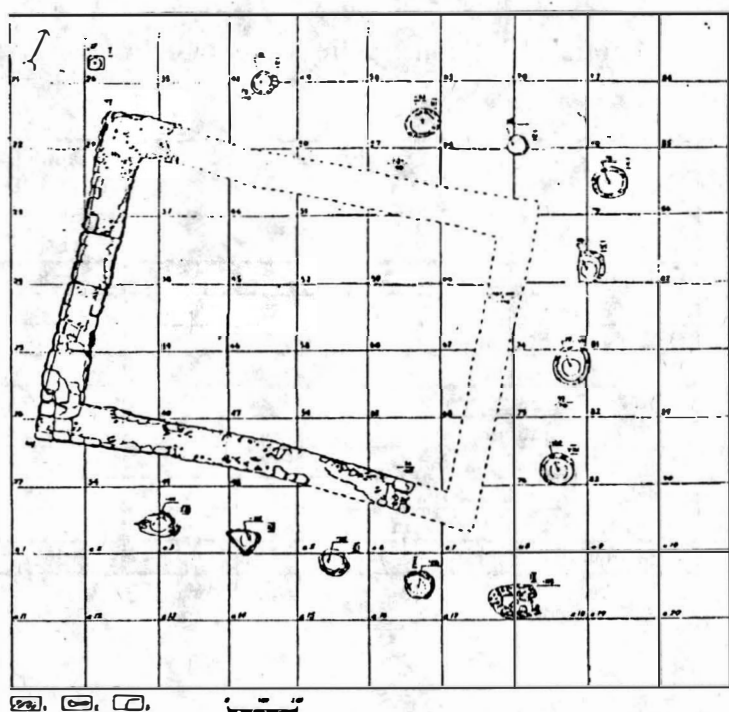

Fig. 2 Edificiul de piatră: 1 mortar; 2 piatră; 3 adâncimea la care au fost descoperite bazele de coloane.

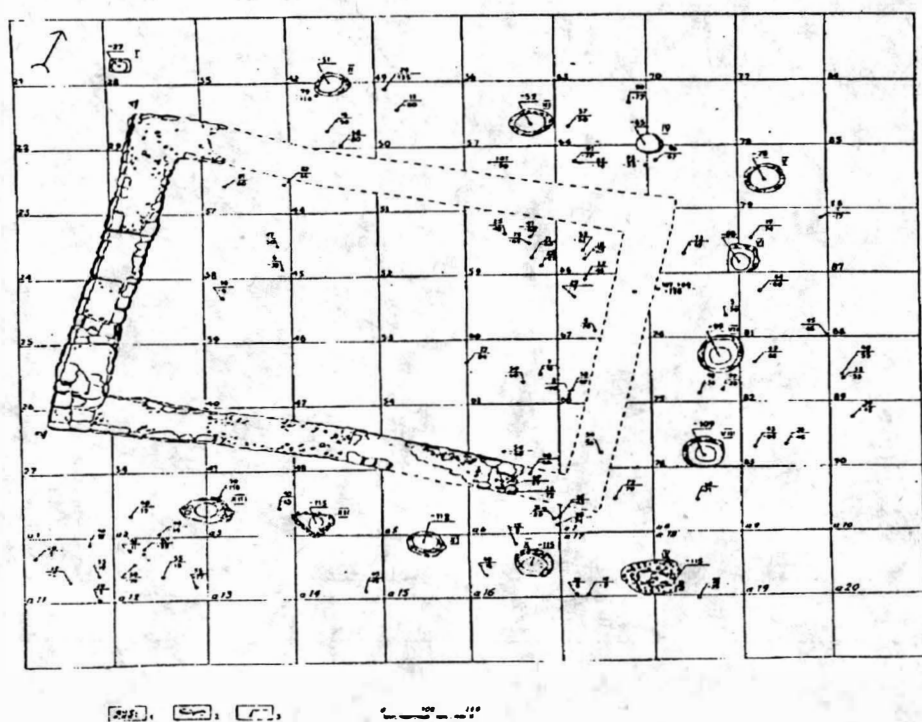

Fig. 3 Edificiul de piatră, obiecte de inventar speciale și materiale de construcție.

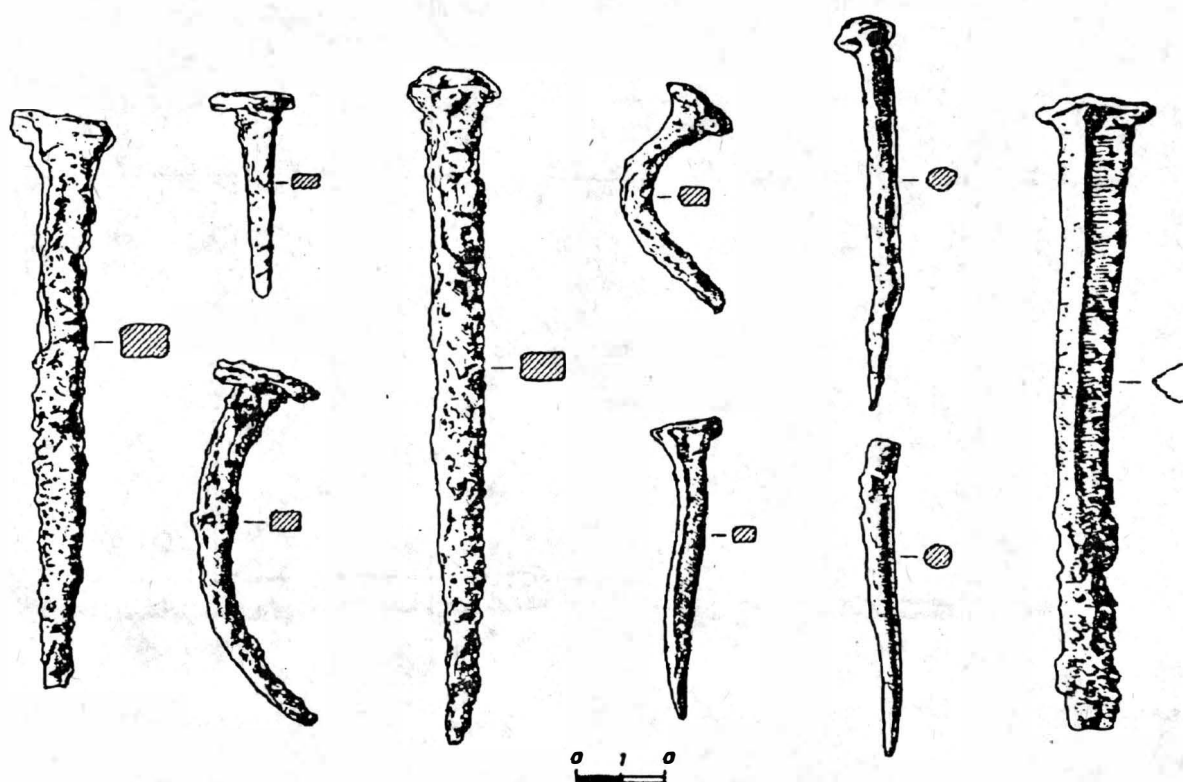

Fig. 4 Cuie de fier.

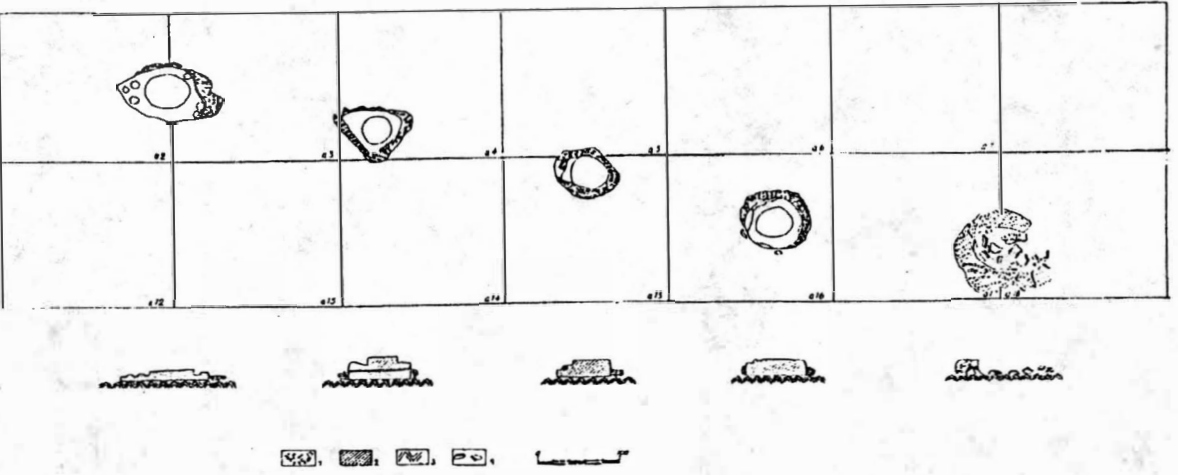

Fig. 5 Bazele de coloane IX-XIII.

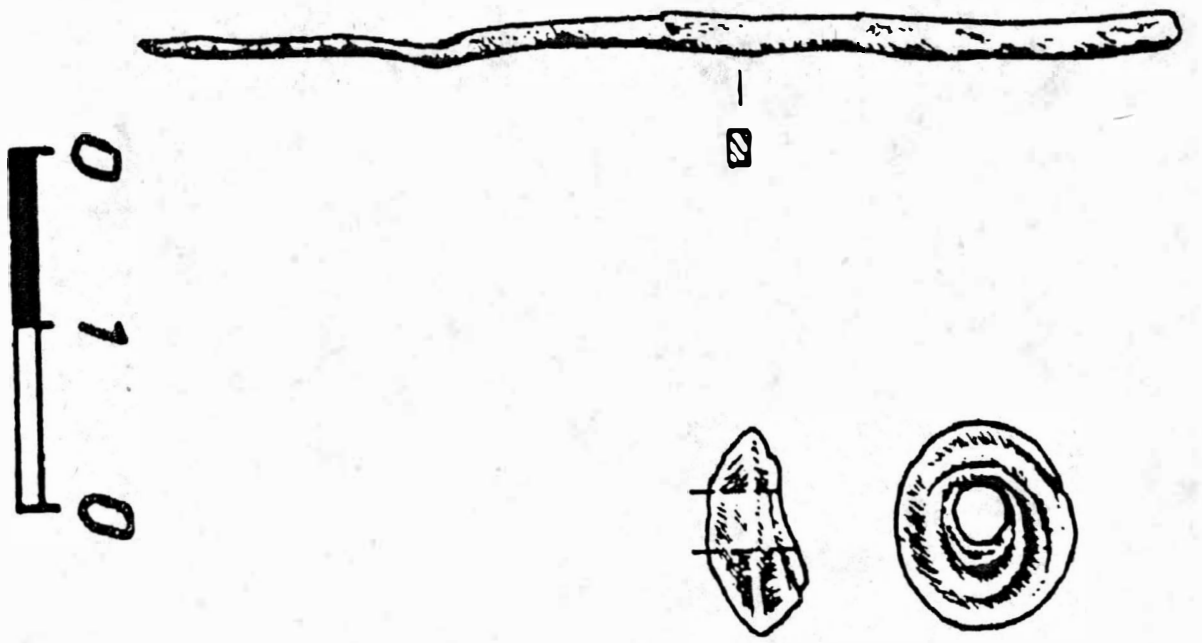

Fig. 6: 1 mărgea de sticlă; 2 ac de bronz.

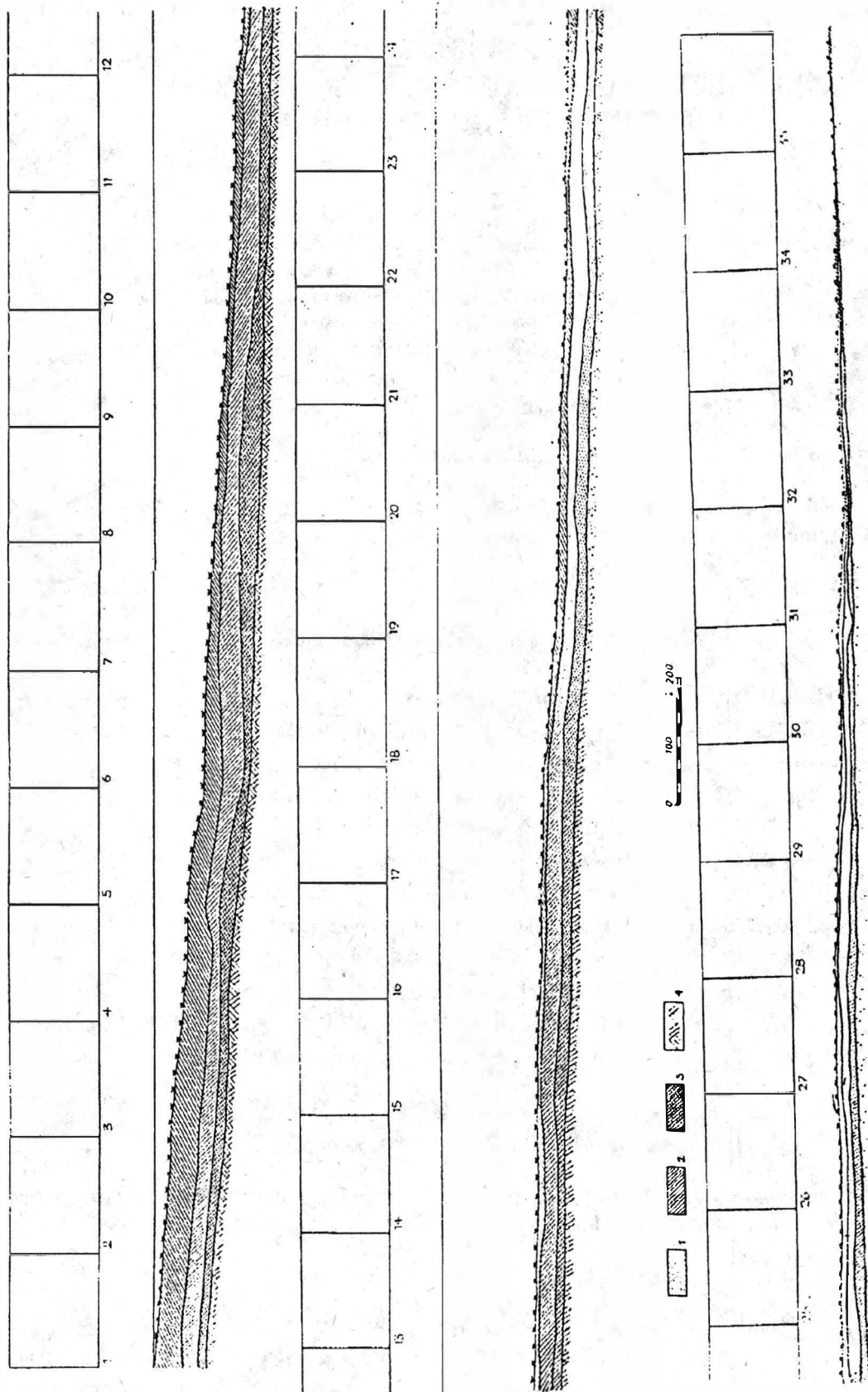

Fig. 7 Profilul casetei B.